

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a noua)

16 iulie 2020*

„Trimitere preliminară – Cooperare judiciară în materie civilă – Proceduri de insolvență – Regulamentul (UE) 2015/848 – Articolul 3 – Competență internațională – Centrul intereselor principale ale debitorului – Persoană fizică ce nu exercită o activitate independentă sau o activitate profesională – Presupunție refragabilă potrivit căreia centrul intereselor principale ale acestei persoane este reședința sa obișnuită – Răsturnarea prezumției – Situația în care singurul bun imobil al debitorului este situat în afara statului membru în care are reședința obișnuită”

În cauza C-253/19,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Tribunal da Relação de Guimarães (Curtea de Apel din Guimarães, Portugalia), prin decizia din 14 februarie 2019, primită de Curte la 26 martie 2019, în procedura

MH,

NI

împotriva

OJ,

Novo Banco SA,

CURTEA (Camera a noua),

compusă din domnul S. Rodin, președinte de cameră, doamna K. Jürimäe (raportoare) și domnul N. Piçarra, judecători,

avocat general: domnul M. Szpunar,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru guvernul portughez, de L. Inez Fernandes, P. Lacerda, P. Barros da Costa și L. Medeiros, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de M. Wilderspin și P. Costa de Oliveira, în calitate de agenți,

* Limba de procedură: portugheza.

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 30 aprilie 2020,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea Regulamentului (UE) 2015/848 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 mai 2015 privind procedurile de insolvență (JO 2015, L 141, p. 19).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între MH și NI, pe de o parte, și OJ și Novo Banco SA, pe de altă parte, în legătură cu o cerere de deschidere a unei proceduri de insolvență formulată de cei dintâi.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Regulamentul (CE) nr. 1346/2000

- 3 Regulamentul (CE) nr. 1346/2000 al Consiliului din 29 mai 2000 privind procedurile de insolvență (JO 2000, L 160, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 1, p. 143) a fost abrogat și a fost înlocuit prin Regulamentul nr. 2015/848. În considerentul (13) al acestuia se enunță:

„«Centrul intereselor principale» trebuie să corespundă locului în care debitorul își conduce în mod obișnuit interesele și poate, prin urmare, să fie verificat de către terți.”

- 4 Articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1346/2000 prevedea:

„Competența de a deschide procedura de insolvență revine instanțelor din statul membru pe teritoriul căruia se află centrul intereselor principale ale unui debitor. În cazul unei societăți sau persoane juridice, centrul intereselor principale este prezumat a fi, până la proba contrarie, locul unde se află sediul social.”

Regulamentul 2015/848

- 5 În considerentele (5), (23) și (27)-(34) ale Regulamentului nr. 2015/848 se enunță:

„(5) Pentru buna funcționare a pieței interne, este necesar să se evite ca părțile să fie tentate să transfere active sau proceduri judiciare dintr-un stat membru în altul, în încercarea de a obține o situație juridică mai favorabilă în detrimentul masei credale (turism judiciar).

[...]

- (23) Prezentul regulament permite deschiderea procedurii principale de insolvență în statul membru în care se află centrul intereselor principale ale debitorului. Procedurile respective au o întindere universală și includ toate bunurile debitorului. Pentru a proteja interesele diferite, prezentul regulament permite deschiderea de proceduri secundare de insolvență paralele cu procedura principală de insolvență. Proceduri secundare de insolvență pot fi deschise în statul membru în

care debitorul are un sediu. Efectele procedurilor secundare de insolvență se limitează la bunurile situate în statul respectiv. Unitatea în cadrul Uniunii se asigură prin norme imperative de coordonare cu procedurile principale de insolvență.

[...]

- (27) Înainte de a deschide o procedură de insolvență, instanța competentă ar trebui să examineze din oficiu dacă centrul intereselor principale ale debitorului sau sediul său sunt efectiv situate în jurisdicția sa.
- (28) Atunci când se stabilește dacă centrul intereselor principale ale debitorului este verificabil de către terți, ar trebui acordată o atenție deosebită creditorilor și percepției acestora privind locul în care debitorul își administrează interesele. [...]
- (29) Prezentul regulament ar trebui să conțină o serie de garanții menite să prevină utilizarea frauduloasă sau abuzivă a practicii de căutare a instanței celei mai favorabile (turism judiciar).
- (30) În mod asemănător, prezumțiile că sediul social, principalul loc de desfășurare a activității și reședința obișnuită reprezintă centrul intereselor principale ar trebui să fie relative, iar instanța relevantă a unui stat membru ar trebui să verifice cu atenție dacă centrul intereselor principale ale debitorului se află într-adevăr în statul membru respectiv. În cazul unei societăți comerciale, ar trebui să existe posibilitatea de a răsturna această prezumție în cazul în care administrația centrală a societății este situată în alt stat membru decât cel în care se află sediul social și în cazul în care o evaluare cuprinzătoare a tuturor factorilor relevanți stabilește, într-un mod verificabil de către terți, că centrul real de conducere și de supraveghere al societății și centrul de gestionare a intereselor sale se află în acel alt stat membru. În cazul unei persoane fizice care nu exercită o activitate comercială sau profesională independentă, ar trebui să fie posibil să se răstoarne această prezumție, de exemplu, în cazul în care cea mai mare parte a activelor debitorului se află în afara statului membru în care debitorul își are reședința obișnuită sau în cazul în care se poate stabili că principalul motiv al mutării a fost deschiderea unei proceduri de insolvență în fața noii instanțe și în cazul în care o astfel de deschidere ar putea afecta în mod semnificativ interesele creditorilor ale căror afaceri cu debitorul au avut loc înainte de mutare.
- (31) Cu același obiectiv de a preveni utilizarea frauduloasă sau abuzivă a practicii de căutare a instanței celei mai favorabile, prezumția că centrul intereselor principale este locul unde se află sediul social, locul principal de desfășurare a activității sau reședința obișnuită nu ar trebui să se aplice dacă, în cazul unei societăți, persoane juridice sau, respectiv, persoane fizice care desfășoară o activitate economică sau profesională independentă, debitorul și-a mutat sediul social sau locul principal de desfășurare a activității într-un alt stat membru într-un interval de trei luni anterioare cererii de deschidere a procedurii de insolvență sau, în cazul unei persoane fizice care nu desfășoară o activitate independentă sau profesională, dacă debitorul și-a mutat reședința obișnuită într-un alt stat membru într-un interval de șase luni anterioare cererii de deschidere a procedurii de insolvență.
- (32) În orice caz, dacă circumstanțele cauzei dau naștere la îndoieli cu privire la competența instanței, aceasta ar trebui să solicite debitorului să prezinte dovezi suplimentare pentru a-și susține afirmațiile și, în cazul în care legea aplicabilă procedurii de insolvență o permite, să dea creditorilor debitorului posibilitatea de a-și prezenta punctele de vedere cu privire la competență.
- (33) În cazul în care instanța sesizată cu privire la solicitarea de deschidere a unei proceduri de insolvență descoperă că centrul intereselor principale nu se situează pe teritoriul său, aceasta ar trebui să nu deschidă o procedură principală de insolvență.

(34) În plus, orice creditor al debitorului ar trebui să dispună de o cale de atac eficientă împotriva hotărârii de deschidere a unei proceduri de insolvență. Consecințele atacării hotărârii de deschidere a unei proceduri de insolvență ar trebui să fie reglementate în dreptul intern.”

6 Articolul 3 din acest regulament, intitulat „Competența internațională”, prevede la alineatul (1):

„Competența de a deschide procedura de insolvență (denumită în continuare «procedura principală de insolvență») revine instanțelor din statul membru pe teritoriul căruia se află centrul intereselor principale ale debitorului. Centrul intereselor principale este locul în care debitorul își administrează în mod obișnuit interesele și care este verificabil de către terți.

În cazul unei societăți sau persoane juridice, centrul intereselor principale este prezumat a fi, până la proba contrarie, locul unde se află sediul social. Această prezumție se aplică doar dacă sediul social nu s-a mutat într-un alt stat membru în cele trei luni anterioare solicitării de deschidere a procedurii de insolvență.

În cazul unei persoane fizice care exercită o activitate independentă sau o activitate profesională, centrul intereselor principale se presupune a fi locul principal de desfășurare a activității, în absența unor probe care ar dovedi contrariul. Această prezumție se aplică doar dacă locul principal de desfășurare a activității nu s-a mutat într-un alt stat membru în cele trei luni anterioare solicitării de deschidere a procedurii de insolvență.

În cazul oricărei alte persoane fizice, centrul intereselor principale se presupune a fi locul în care persoana fizică își are reședința obișnuită, în absența unor probe care ar dovedi contrariul. Această prezumție se aplică doar dacă reședința obișnuită nu s-a mutat într-un alt stat membru în cele șase luni anterioare solicitării de deschidere a procedurii de insolvență.”

7 Potrivit articolului 4 alineatul (1) din regulamentul menționat:

„O instanță sesizată cu o cerere de deschidere a unei proceduri de insolvență examinează din oficiu dacă are competență în temeiul articolului 3. Hotărârea de deschidere a unei proceduri de insolvență precizează criteriile care stabilesc competența instanței și, în special, dacă această competență se întemeiază pe articolul 3 alineatul (1) sau alineatul (2).”

8 Articolul 7 alineatul (1) din același regulament prevede:

„În absența unei dispoziții contrare în prezentul regulament, legea aplicabilă procedurii de insolvență și efectelor acesteia este legea statului membru pe al cărui teritoriu este deschisă procedura (denumit în continuare «stat de deschidere»).

Litigiul principal și întrebarea preliminară

9 Soții MH și NI, care au, din anul 2016, reședința la Norfolk (Regatul Unit), unde exercită o activitate salariată, au solicitat instanțelor portugheze deschiderea unei proceduri de insolvență în privința lor. Instanța de prim grad de jurisdicție sesizată a declarat că nu are competența internațională să judece această cerere, pentru motivul că, în temeiul articolului 3 alineatul (1) al patrulea paragraf din Regulamentul 2015/848, centrul intereselor principale ale reclamantilor din litigiul principal era reședința lor obișnuită, care era situată în Regatul Unit, și că, prin urmare, instanțele din acest din urmă stat membru erau competente să deschidă procedura de insolvență.

10 MH și NI au declarat apel împotriva hotărârii pronunțate în primă instanță la instanța de trimitere, susținând că această hotărâre era întemeiată pe o interpretare eronată a normelor prevăzute de Regulamentul nr. 2015/848. Astfel, centrul intereselor lor principale nu ar fi reședința lor obișnuită,

din Regatul Unit, ci s-ar situa mai degrabă în Portugalia, stat membru în care se află singurul bun imobil aflat în proprietatea lor și în care ar fi fost realizate toate tranzacțiile și ar fi fost încheiate toate contractele care au determinat starea lor de insolvență. De asemenea, nu ar exista nicio legătură între locul reședinței lor obișnuite și faptele care au condus la insolvența lor, care s-ar fi produs în întregime în Portugalia. MH și NI solicită, așadar, ca instanțele portugheze să fie recunoscute ca având competență internațională.

- 11 Instanța de trimitere ridică problema referitoare la interpretarea corectă a articolului 3 alineatul (1) din Regulamentul 2015/848 și, mai precis, la criteriile care pot răsturna prezumția simplă prevăzută de această dispoziție pentru persoanele fizice care nu exercită o activitate independentă sau o activitate profesională.
- 12 Această instanță arată astfel că, în ceea ce privește aceste persoane fizice, considerentul (30) al regulamentului menționat precizează că ar trebui să existe posibilitatea de a se răsturna această prezumție, de exemplu în cazul în care cea mai mare parte a activelor debitorului se află în afara statului membru în care debitorul are reședința obișnuită.
- 13 În aceste condiții, Tribunal da Relação de Guimarães (Curtea de Apel din Guimarães, Portugalia) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„În conformitate cu Regulamentul [2015/848], instanțele dintr-un stat membru sunt competente să deschidă procedura principală de insolvență a unui resortisant care deține în statul respectiv unicul său bun imobil, în pofida faptului că reședința obișnuită, a sa și a nucleului său familial, este situată în alt stat membru, în care desfășoară o activitate profesională salariată?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- 14 Prin intermediul singurei întrebări adresate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (1) al patrulea paragraf din Regulamentul 2015/848 trebuie interpretat în sensul că prezumția pe care o prevede pentru a stabili competența internațională în vederea deschiderii unei proceduri de insolvență, potrivit căreia centrul intereselor principale ale unei persoane fizice care nu exercită o activitate independentă sau o activitate profesională este reședința sa obișnuită, este răsturnată doar prin faptul că unicul bun imobil al acestei persoane este situat în afara statului membru în care are reședința obișnuită.
- 15 Astfel cum reiese din articolul 3 alineatul (1) primul paragraf din Regulamentul nr. 2015/848, criteriul general de legătură pentru stabilirea competenței internaționale în vederea deschiderii unei proceduri de insolvență este centrul intereselor principale ale debitorului. În cazul particular în care debitorul este o persoană fizică ce nu exercită o activitate independentă sau o activitate profesională, articolul 3 alineatul (1) al patrulea paragraf din acest regulament prevede o prezumție refragabilă potrivit căreia centrul intereselor principale ale acestei persoane este reședința sa obișnuită.
- 16 Pentru a răspunde instanței de trimitere, trebuie, în primul rând, să se precizeze sensul și domeniul de aplicare al noțiunii de „centrul intereselor principale”, în sensul regulamentului menționat.
- 17 În această privință, trebuie amintit, *primo*, că, potrivit unei jurisprudențe constante, atât din cerințele aplicării uniforme a dreptului Uniunii, cât și din cele ale principiului egalității rezultă că termenii unei dispoziții de drept al Uniunii care nu face nicio trimitere expresă la dreptul statelor membre pentru a stabili sensul și domeniul de aplicare al acesteia trebuie în mod normal să primească în întreaga Uniune o interpretare autonomă și uniformă, care trebuie stabilită ținând cont de contextul acelei dispoziții și de obiectivul urmărit de reglementarea în cauză (a se vedea Hotărârea din 20 octombrie 2011, Interedil, C-396/09, EU:C:2011:671, punctul 42 și jurisprudența citată).

- 18 Astfel, dat fiind că articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul 2015/848 nu conține nicio trimitere la dreptul statelor membre, noțiunile care figurează în acesta trebuie să primească o interpretare autonomă și uniformă. Mai precis, întrucât noțiunea de „centrul intereselor principale” este proprie acestui regulament, ea trebuie interpretată în mod uniform și independent de legislațiile naționale (a se vedea prin analogie Hotărârea din 20 octombrie 2011, *Interedil*, C-396/09, EU:C:2011:671, punctul 43 și jurisprudența citată).
- 19 *Secundo*, Curtea a statuat cu privire la noțiunea de „centrul intereselor principale”, care figurează la articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1346/2000, că domeniul de aplicare al acestei noțiuni este clarificat de considerentul (13) al acestui regulament, care prevede că „«[c]entrul intereselor principale» trebuie să corespundă locului în care debitorul își conduce în mod obișnuit interesele și poate, prin urmare, să fie verificat de către terți”. Curtea a dedus de aici că din această definiție reiese că centrul intereselor principale trebuie identificat în funcție de criterii obiective și totodată verificabile de către terți. Această obiectivitate și această posibilitate de verificare de către terți sunt necesare pentru a garanta securitatea juridică și previzibilitatea în ceea ce privește stabilirea instanței competente să deschidă o procedură principală de insolvență (Ordonanța din 24 mai 2016, *Leonmobili și Leone*, C-353/15, nepublicată, EU:C:2016:374, punctul 33, precum și jurisprudența citată).
- 20 Aceeași interpretare trebuie reținută pentru a stabili sensul și domeniul de aplicare al noțiunii de „centrul intereselor principale” în sensul Regulamentului 2015/848. Astfel, după cum a arătat domnul avocat general la punctul 29 din concluziile sale, în cadrul acestui regulament, care a abrogat și a înlocuit Regulamentul nr. 1346/2000, utilizarea unor criterii obiective rămâne esențială pentru a asigura securitatea juridică și previzibilitatea stabilirii forului competent. În plus, normele de competență internațională prevăzute de Regulamentul nr. 2015/848 urmăresc, astfel cum se arată în considerentul (5) al acestuia, să se evite ca părțile să fie tentate să transfere active sau proceduri judiciare dintr-un stat membru în altul, în încercarea de a obține o situație juridică mai favorabilă în detrimentul masei credale.
- 21 Considerentul (28) al acestui regulament aduce de asemenea precizări utile în această privință, enunțând că, atunci când se stabilește dacă centrul intereselor principale ale debitorului este verificabil de către terți, ar trebui acordată o atenție deosebită creditorilor și percepției acestora privind locul în care debitorul își administrează interesele. Astfel, utilizarea unor criterii obiective care pot fi verificate de către terți pentru a determina centrul intereselor principale ale debitorului trebuie să permită determinarea forului cu care debitorul are o legătură reală și să răspundă astfel așteptărilor legitime ale creditorilor.
- 22 Prin urmare, centrul intereselor principale ale unui debitor trebuie determinat în urma unei aprecieri globale a tuturor criteriilor obiective și verificabile de către terți, în particular de către creditorii, susceptibile să determine locul efectiv în care debitorul își administrează în mod obișnuit interesele.
- 23 *Tertio*, din înșiși termenii articolului 3 alineatul (1) primul paragraf din Regulamentul 2015/848 rezultă că considerațiile care precedă sunt valabile fără deosebire pentru orice debitor, indiferent dacă este vorba despre societăți, despre persoane juridice sau despre persoane fizice. Acest criteriu general de legătură pentru stabilirea competenței internaționale în vederea deschiderii unei proceduri de insolvență, precum și abordarea întemeiată pe criterii obiective și verificabile de către terți care trebuie adoptate pentru a-l aplica sunt valabile, așadar, *a fortiori* pentru persoanele fizice care nu exercită o activitate independentă sau o activitate profesională.
- 24 În aceste condiții, este necesar să se precizeze, astfel cum a arătat în esență domnul avocat general la punctele 45 și 49 din concluziile sale, că criteriile pertinente pentru determinarea centrului intereselor principale ale unei persoane fizice care nu exercită o activitate independentă sau o activitate

profesională sunt cele care se raportează la situația sa patrimonială și economică, ceea ce corespunde locului în care această persoană își administrează interesele economice și în care sunt obținute și cheltuite majoritatea veniturilor sale sau locului în care se situează cea mai mare parte a activelor sale.

- 25 În al doilea rând, trebuie să se precizeze domeniul de aplicare al prezumției enunțate la articolul 3 alineatul (1) al patrulea paragraf din Regulamentul 2015/848. Rezultă din înșiși termenii acestei dispoziții, interpretată în lumina articolului 3 alineatul (1) primul paragraf din acest regulament, că se prezumă, până la proba contrară, că o persoană fizică ce nu exercită o activitate independentă sau o activitate profesională își administrează în mod obișnuit interesele la locul reședinței sale obișnuite, întrucât există o probabilitate ridicată ca acest loc să corespundă centrului intereselor sale economice principale. Rezultă că, atât timp cât această prezumție nu este răsturnată, instanțele din statul membru în care este situată această reședință au competență internațională pentru a deschide o procedură de insolvență împotriva persoanei fizice menționate.
- 26 Cu toate acestea, articolul 3 alineatul (1) al patrulea paragraf din Regulamentul 2015/848 prevede că această prezumție nu se aplică decât în absența unor probe care ar dovedi contrariul, iar considerentul (30) al acestui regulament precizează că ar trebui să fie posibilă răsturnarea prezumției menționate, de exemplu în cazul în care cea mai mare parte a activelor debitorului se află în afara statului membru în care debitorul are reședința obișnuită sau în cazul în care se poate stabili că principalul motiv al mutării a fost deschiderea unei proceduri de insolvență în fața noii instanțe și în cazul în care o astfel de deschidere ar putea afecta în mod semnificativ interesele creditorilor ale căror afaceri cu debitorul au avut loc înainte de mutare.
- 27 Prin urmare, astfel cum a arătat domnul avocat general la punctul 55 din concluziile sale, doar faptul că sunt întrunite circumstanțe menționate în acest considerent nu poate fi suficient pentru răsturnarea prezumției prevăzute la articolul 3 alineatul (1) al patrulea paragraf din Regulamentul 2015/848.
- 28 Astfel, deși locul unde sunt situate activele debitorului constituie unul dintre criteriile obiective și verificabile de către terți care trebuie luate în considerare pentru a stabili locul în care debitorul își administrează în mod obișnuit interesele, această prezumție nu poate fi răsturnată decât în urma unei aprecieri globale a tuturor acestor criterii. În consecință, faptul că unicul bun imobil al unei persoane fizice care nu exercită o activitate independentă sau o activitate profesională este situat în afara statului membru al reședinței sale obișnuite nu poate fi suficient în sine pentru a răsturna prezumția menționată.
- 29 În speță, reclamantii din litigiul principal susțin în plus în fața instanței de trimitere că Portugalia este nu numai statul membru în care este situat unicul lor bun imobil, ci și cel în care au fost realizate tranzacțiile și au fost încheiate contractele care au determinat situația lor de insolvență.
- 30 În această privință, deși cauza situației de insolvență nu este, ca atare, un element pertinent pentru a determina centrul intereselor principale ale unei persoane fizice care nu exercită o activitate independentă sau o activitate profesională, revine totuși instanței de trimitere sarcina de a lua în considerare toate elementele obiective și verificabile de către terții care se raportează la situația sa patrimonială și economică. Într-un caz precum cel în discuție în litigiul principal, astfel cum s-a amintit la punctul 24 din prezenta hotărâre, această situație este localizată în locul în care reclamantii din litigiul principal își administrează în mod obișnuit interesele economice și în care sunt obținute sau cheltuite majoritatea veniturilor lor ori în locul în care se situează cea mai mare parte a activelor lor.
- 31 Ținând seama de ansamblul elementelor care precedă, este necesar să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 3 alineatul (1) primul și al patrulea paragraf din Regulamentul 2015/848 trebuie interpretat în sensul că prezumția pe care o prevede pentru a stabili competența internațională în vederea deschiderii unei proceduri de insolvență, potrivit căreia centrul intereselor principale ale unei

persoane fizice care nu exercită o activitate independentă sau o activitate profesională este reședința sa obișnuită, nu este răsturnată doar prin faptul că unicul bun imobil al acestei persoane este situat în afara statului membru în care are reședința obișnuită.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 32 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a noua) declară:

Articolul 3 alineatul (1) primul și al patrulea paragraf din Regulamentul (UE) 2015/848 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 mai 2015 privind procedurile de insolvență trebuie interpretat în sensul că prezumția pe care o prevede pentru a stabili competența internațională în vederea deschiderii unei proceduri de insolvență, potrivit căreia centrul intereselor principale ale unei persoane fizice care nu exercită o activitate independentă sau o activitate profesională este reședința sa obișnuită, nu este răsturnată doar prin faptul că unicul bun imobil al acestei persoane este situat în afara statului membru în care are reședința obișnuită.

Semnături